

राज्यातील पशुवैद्यकीय संस्थामधील सोनोग्राफी यंत्राची पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ नुसार नोंदणी करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१२/प्र.क्र.२७०/ पदुम-४,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०००३२.
दिनांक : १३ मे, २०१६.

वाचा-

- १) राज्य कुटुंब कल्याण ब्युरो, पुणे यांचे पत्र क्र. राकुक्का/ पीसीपीएनडीटी/ इतिवृत्त/६३१३५-३८/२०१४, दि.२९/११/२०१४.
- २) आयुक्त कुटुंब कल्याण तथा, संचालक राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान, मुंबई यांचे पत्र क्र. ६८/८८-३०९/एसएफडब्लूबी/पीएनडीटी/२०१४, दि. २२/१२/२०१४.
- ३) राज्य कुटुंब कल्याण ब्युरो, पुणे यांचेकडील पत्र क्र .एसएफडब्लूबी/पीएनडीटी/ २७००-२८४३/२०१५, दि.१३/१/२०१५.

प्रस्तावना -

राज्यातील शासकीय व खाजगी पशुवैद्यकीय संस्थांमध्ये विविध पशुउपचारांसाठी सोनोग्राफी यंत्राचा उपयोग करणे आवश्यक असते. पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ मधील कलम १८ नुसार, प्रत्येक सोनोग्राफी यंत्राची नोंदणी समुचित प्राधिकाऱ्याकडे करणे बंधनकारक आहे. पीसीपीएनडीटी कायद्याच्या तरतूदीनुसार पशुवैद्यकीय संस्थांमधील सोनोग्राफी यंत्रांची नोंदणी करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. या अनुषंगाने, खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय -

राज्यातील खाजगी पशुवैद्यकांकडील तसेच, शासकीय पशुवैद्यकीय संस्थांमधील सोनोग्राफी यंत्रांची नोंदणी संबंधित जिल्ह्यातील समुचित प्राधिकारी तथा जिल्हा शल्य चिकित्सक अथवा महानगरपालिकेच्या कार्यक्षेत्रामध्ये आरोग्य विभागाचे आरोग्य अधिकारी यांच्याकडे करण्यास याद्वारे शासनाची मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे. यासाठी शासकीय पशुवैद्यकीय संस्था, खाजगी पशुवैद्यक, पशुवैद्यकीय महाविद्यालये, इतर पशुवैद्यकीय क्षेत्रातील पशुउपचाराशी संबंधित खाजगी संस्था अथवा दूध संघ/ महासंघ यांच्याकडील सोनोग्राफी यंत्रांची नोंदणी देखील संबंधित जिल्ह्यांचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांचा शिफारशीनंतरच समुचित प्राधिकारी यांच्याकडे करण्यात यावी.

सोनोग्राफी यंत्र नोंदणी तथा वापरावयाची कार्यवाही, आयुक्त, कुटुंब कल्याण तथा संचालक राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान, मुंबई यांच्या दि. २२.१२.२०१४ च्या पत्रान्वये निर्गमित करण्यात आलेल्या व इतर मार्गदर्शक सूचना विचारात घेवून पुढील प्रमाणे मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

- १) गर्भधारणापूर्व व प्रसवपूर्व निदानतंत्र (लिंग निवडीस प्रतिबंध) अधिनियम, १९९४ (पीसीपीएनडीटी) मधील कलम १८ अन्वये राज्यातील सर्व खाजगी व शासकीय पशुवैद्यकीय संस्थांमधील सोनोग्राफी यंत्रांची नोंदणी करून घेणे बंधनकारक राहिल. या अधिनियमानुसार विहित नमुन्यात अर्ज सादर केल्यानंतर नियम ६ नुसार विहित कार्यप्रणाली अंमलबुन जिल्हा शल्य चिकित्सक किंवा वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी नोंदणी प्रमाणपत्र निर्गमित करतील.

- २) “Form B” च्या नमुन्यातील सदर सयंत्रांच्या नोंदणी प्रमाणपत्रावर “Veterinary Purpose” असे नमूद केलेले असणे अनिवार्य राहिल. नोंदणीसाठी अर्ज करणाऱ्या संस्थांना पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ च्या नियम ४ (१) अन्वये त्या केंद्रामध्ये लिंग निदान तपासणी अथवा गर्भधारणा होणेपुर्वी अथवा नंतर लिंग निवड तपासणी किंवा लिंग निदानबाबत इतर कोणतीही तपासणी करणार नाही, असे शपथपत्र (Affidavit) द्यावे लागेल. तसेच, पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ मधील नियम ४(२) अन्वये केंद्रामध्ये वरील आशयाची नोटीस ठळक दिसेल अशा रितीने दर्शनीय भागावर लावण्यात येईल, अशा आशयाचे प्रतिज्ञापत्र (Undertaking) द्यावे लागेल.
- ३) पीसीपीएनडीटी अधिनियमाच्या नियम ५(१) नुसार आवश्यक नोंदणी शुल्क समुचित प्राधिकाऱ्यांकडे भरण्यात यावे.

सार्वजनिक आरोग्य विभागाची अधिसूचना क्र. प्रचिनी. २०१२/ प्र.क्र. ७८/ कु.क. दि. १५.०५.२०१५ अन्वये समुचित प्राधिकारी म्हणून खालीलप्रमाणे नियुक्ती करण्यात आलेली आहे.

अ. क्र.	समुचित प्राधिकारी	स्तर	कार्यक्षेत्र
१	जिल्हाधिकारी, अतिरिक्त जिल्हाधिकारी, जिल्हा शल्य चिकित्सक	जिल्हा	जिल्हा (महानगरपालिका, नगरपालिका वगळून)
२	तहसीलदार, नयाब तहसीलदार, वैद्यकीय अधीक्षक, ग्रामीण रुग्णालय / उपजिल्हा रुग्णालय / सामान्य रुग्णालय / कुटीर रुग्णालय	तालुका	तालुका / ग्रामीण / उपजिल्हा / सामान्य / कुटीर रुग्णालयाचे कार्यक्षेत्र
३	महानगरपालिका आयुक्त, महानगरपालिका उपायुक्त, वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी (प्रभाग निहाय)	महानगरपालिका	संबंधित महानगरपालिका, छावणीसह (छावणी असल्यास) / संबंधित प्रभाग
४	मुख्याधिकारी	नगरपालिका	संबंधित नगरपालिका
५	उपसंचालक, आरोग्य सेवा	विभागीय	संबंधित आरोग्य परिमंडळ
६	कार्यकारी आरोग्य अधिकारी, सह कार्यकारी आरोग्य अधिकारी, उप कार्यकारी आरोग्य अधिकारी, विशेष अधिकारी (कु. क.), वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी, प्रभाग सर्व	बृहन्मुंबई महानगरपालिका	बृहन्मुंबई महानगरपालिका / संबंधित प्रभाग
७	वैद्यकीय संचालक, सहायक आयुक्त	पिंपरी / चिंचवड महानगरपालिका	पिंपरी / चिंचवड महानगरपालिका

८	वैद्यकीय अधीकक्ष	नाशिक महानगरपालिका	नाशिक महानगरपालिका
९	सहायक आरोग्य प्रमुख	पुणे महानगरपालिका	महानगरपालिका

- ४) संबंधित समुचित प्राधिकारी यांनी पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ नुसार "Register H" मध्ये सदर नोंदणीकृत केंद्राची माहिती अंतर्भूत करावी.
- ५) पशुवैद्यकीय केंद्रामध्ये सोनोग्राफी संयंत्र वापरण्यासाठी शैक्षणिक पात्रता पशुवैद्यकीय शास्त्रातील स्नातक पदवी (B.V.Sc & AH) / स्नातकोत्तर पदवी (M.V.Sc) किंवा आचार्य (Ph.D) ही पदवी धारण केलेली असणे अनिवार्य राहिल. याशिवाय, संबंधित व्यक्तीने महाराष्ट्र राज्य पशुवैद्यकीय परिषद, नागपुर यांच्याद्वारे निर्गमित व्यवसाय नोंदणीचे वैध प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
- ६) पशुवैद्यकीय केंद्रामध्ये सोनोग्राफी यंत्रांचा नोंदणीसाठीच्या अर्जावार संबंधित जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांची शिफारस असणे आवश्यक राहिल.
- ७) पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ मधील नियम ६ (२) नुसार सोनोग्राफी यंत्राची नोंदणी झाल्याबाबतचे नोंदणी प्रमाणपत्र पशुवैद्यकीय केंद्रामध्ये दर्शनी भागात लावण्यात येईल. तसेच, या केंद्रामध्ये " येथे केवळ पशु / पक्षी रुग्णांची सोनोग्राफी यंत्राद्वारे तपासणी केली जाते" अशा आशयाचा फलक दर्शनी भागावर लावणे अनिवार्य राहिल.
- ८) पीसीपीएनडीटी अधिनियम, १९९४ च्या सर्व तरतुदी पशुवैद्यकीय केंद्रांना लागू राहतील. उदा. पीसीपीएनडीटी अधिनियमाची अद्ययावत प्रत केंद्रावर ठेवणे, गर्भ लिंग तपासणी प्रतिबंधित असल्याबाबत जनजागृती करणे, वेळेत अहवाल सादर करणे, तपासणी अधिकाऱ्यांना केंद्राच्या तपासणीची सोय करणे, कर्मचारी बदल, केंद्राच्या स्थानात बदल, यंत्राचे बदल याबाबत समुचित प्राधिकारी यांना माहिती देणे, इत्यादी बंधनकारक राहिल.
- ९) संबंधित समुचित प्राधिकारी यांनी या केंद्राची दर तिमाहीमध्ये किमान एकदा तपासणी करावी. संबंधित जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांनी स्वतंत्रपणे सदर केंद्रांची नियमितपणे तपासणी करावी.
- १०) समुचित प्राधिकारी यांनी पशुसंवर्धन विभागांतर्गतच्या सर्व नोंदणीकृत सोनोग्राफी संयंत्रांना संयंत्र नोंदणी संकेतांक (Machine Registration Code - MRC) देण्यात यावा. संबंधित पशुवैद्यकीय केंद्रप्रमुखांनी उक्त सोनोग्राफी यंत्रावर सदर क्रमांकाचा उठावदार ठसा (Emboss) उमटविणे बंधनकारक राहिल.
- ११) पशुसंवर्धन विभागाने ज्या ज्या शासकीय पशुवैद्यकीय संस्थांमध्ये सोनोग्राफी मशीन उपलब्ध करून दिल्या आहेत, अशा ठिकाणच्या अधिकाऱ्यांना सोनोग्राफी मशीनच्या हाताळणीबाबतचे प्रशिक्षण आयोजित करावे. सदर प्रशिक्षणामध्ये पशुवैद्यकीय महाविद्यालयातील तज्ञ प्राध्यापक तसेच, स्थानिक आरोग्य विभागातील तज्ञ अधिकाऱ्यांना आमंत्रित करण्यात यावे. तसेच, आरोग्य विभागाने पीसीपीएनडीटी अधिनियम व त्याची अंमलबजावणी या प्रशिक्षणासाठी विशेषज्ञ व्याख्याते उपलब्ध करून द्यावेत. पशुसंवर्धन विभागाने याबाबत वेळोवेळी उजळणी प्रशिक्षणे आयोजित करावीत.

१२) सोनोग्राफी यंत्राचे नुतनीकरण वेळेत करण्याची जबाबदारी संबंधित संस्थेची राहिल. नुतनीकरण वेळेत न झाल्यास पीसीपीएनडीटी अधिनियमातील तरतुदीनुसार कारवाई केली जाईल व मशीन सिलबंद केले जाईल.

१३) वाचा (२) येथील पत्राने सुचित केल्यानुसार दरमाह ५ तारखेपुर्वी सोबत दिलेल्या विहित नमुन्यात जिल्हा समुचित अधिकारी व जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, संबंधित जिल्हा यांना मासिक अहवाल सादर करण्यात यावा. तसेच, तपासणी प्राधिकाऱ्यांनी सोबत दिलेल्या विहित नमुन्यातील तपासणी अहवाल दर तिमाही नंतर सादर करावा.

सोनोग्राफी यंत्राची नोंदणी, नोंदणीचे विहित विवरणपत्र, पशुरुग्णांच्या तपासणी अहवालाचे विवरणपत्र, मासिक अहवालाचे विवरणपत्र या व इतर बाबींच्या अनुषंगाने आवश्यक त्या मार्गदर्शक सूचना आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना तात्काळ निर्गमित करण्यात याव्यात.

सदरचा शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या सहमतीने व त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. निरंक दि. २१ एप्रिल, २०१६ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक २०१६०५१३१५३४२७४७०१ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या नावाने व आदेशान्वये,

(श.मा.साठे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत -

- १) आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, औंध, पुणे ७
- २) संचालक, आरोग्य सेवा, संचालनालय, मुंबई
- ३) आयुक्त (कुटुंब कल्याण) तथा राष्ट्रीय आरोग्य अभियान संचालक, महाराष्ट्र, मुंबई.
- ४) अतिरिक्त संचालक, राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, पुणे.
- ५) संशोधन संचालक, महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर
- ६) अवर सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग (कुटुंब कल्याण), मंत्रालय, मुंबई
- ७) प्रादेशिक सहआयुक्त पशुसंवर्धन, (सर्व).
- ८) जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, (सर्व)
- ९) जिल्हा शल्य चिकित्सक, (सर्व).
- १०) जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ११) अवर सचिव (पदुम-३), कक्ष अधिकारी - पदुम-१/१६, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) निवड नस्ती पदुम-४.